

Guía Docente				
Datos Identificativos				2022/23
Asignatura (*)	Psicoloxía do desenvolvemento da linguaxe		Código	652G04007
Titulación	Grao en Logopedia			
Descriptoros				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	2º cuatrimestre	Primeiro	Formación básica	6
Idioma	CastelánGalego			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Psicoloxía			
Coordinación	Bao Fente, María Concepción	Correo electrónico	maria.bao@udc.es	
Profesorado	Bao Fente, María Concepción	Correo electrónico	maria.bao@udc.es	
Web				
Descrición xeral	A materia pretende introducir aos estudantes no coñecemento das características xerais do desenvolvemento e da adquisición da linguaxe, centrándose na adquisición da lingua materna ou primeira lingua. Trata de presentar a linguaxe no contexto do comportamento humano, destacando as interrelacións entre linguaxe, motricidade, afectividade e cognición. A materia pretende achegar ao estudante ao coñecemento do desenvolvemento da linguaxe desde unha perspectiva profesionalizante. Por iso as prácticas de campo e de aula cobran unha importancia esencial no desenvolvemento da materia.			

Competencias do título	
Código	Competencias do título
A2	Coñecer e integrar os fundamentos psicolóxicos da Logopedia: o desenvolvemento da linguaxe, o desenvolvemento psicolóxico, a Neuropsicoloxía da linguaxe, os procesos básicos e a Psicolingüística.
A3	Coñecer e integrar os fundamentos lingüísticos da Logopedia: Fonética e fonoloxía, morfosintaxe, semántica, pragmática, sociolingüística.
A8	Coñecer os fundamentos do proceso de avaliación e diagnóstico.
A18	Coñecer e realizar a intervención logopédica en Atención Temprá.
A26	Adquirir un coñecemento práctico para a avaliación logopédica.
A28	Adquirir un coñecemento práctico en intervención logopédica (formación práctica en ámbitos escolares, clínico-sanitarios e asistenciais).
A32	Utilizar tecnoloxías da información e da comunicación.
B1	Acceso, selección e xestión das fontes de información relevantes para a práctica profesional.
B2	Aplicar un pensamento crítico, lóxico e creativo.
B3	Apreciar as distintas manifestacións da diversidade.
B4	Aprender a aprender.
B5	Aprender autonomamente, e motivarse para facelo de forma continuada.
B13	Coñecer e manexar as novas tecnoloxías da comunicación e da información.
B24	Traballar en equipo e, de ser o caso, de forma interdisciplinar.
C3	Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.
C6	Valorar criticamente o coñecemento, a tecnoloxía e a información dispoñible para resolver os problemas cos que deben enfrontarse.
C7	Asumir como profesional e cidadán a importancia da aprendizaxe ao longo da vida.

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe			Competencias do título
Aprender a aprender: aplicar un pensamento crítico, lóxico e creativo, que lle permita asumir como profesional e cidadán a importancia da aprendizaxe ao longo da vida.		B2	C7
		B4	
Apreciar as distintas manifestacións da diversidade.		B3	

Valorar criticamente o coñecemento, a tecnoloxía e a información dispoñible para resolver os problemas cos que deben enfrontarse.			C6
Coñecer e integrar os fundamentos psicolóxicos da Logopedia: o desenvolvemento da linguaxe, o desenvolvemento psicolóxico, a Neuropsicoloxía da linguaxe, os procesos básicos e a Psicolingüística.	A2		
Coñecer e integrar os fundamentos lingüísticos da Logopedia: Fonética e fonoloxía, morfosintaxe, semántica, pragmática, sociolingüística.	A3		
Adquirir un coñecemento práctico para a avaliación logopédica.	A8 A26		
Adquirir un coñecemento práctico en intervención logopédica (formación práctica en ámbitos escolares, clínico-sanitarios e asistenciais).	A18 A28		
Acceso, selección e xestión das fontes de información relevantes para a práctica profesional.		B1	
Aprender autonomamente, e motivarse para facelo de forma continuada.		B5	
Traballar en equipo e, de ser o caso, de forma interdisciplinar.		B24	
Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.	A32	B13	C3

Contidos	
Temas	Subtemas
1. O concepto de linguaxe e outros conceptos básicos	1.1. O concepto de desenvolvemento, a súa natureza e determinantes. 1.2. A comunicación humana. A linguaxe, as linguas e a fala: modalidades 1.3. Adquisición vs. aprendizaxe. Procesos evolutivos no desenvolvemento infantil.
2. A linguaxe como capacidade cognitiva	2.1. As relacións entre linguaxe e pensamento: Teorías, escolas e modelos. 2.2. Privación lingüística e semilingüismo. O desenvolvemento da linguaxe en situacións de privación sensorial: xordeira e cegueira 2.3. O desenvolvemento da linguaxe en contextos multilingües (L1, L2 e LE)
3. Primeiras adquisicións da linguaxe	3.1. Bases sociais, cognitivas e lingüísticas: as primeiras manifestacións comunicativas. O desenvolvemento multimodal. 3.2. O desenvolvemento fonolóxico 3.3. O desenvolvemento léxico e semántico 3.4. O desenvolvemento da morfoloxía e a sintaxe
4. Adquisicións posteriores da linguaxe	4.1. O desenvolvemento da pragmática. 4.2. A desenvolvemento do discurso. 4.3. As relacións entre linguaxe oral e escrita: características diferenciais e procesos básicos na aprendizaxe da lectura e escritura.
5. A avaliación do desenvolvemento da linguaxe	5.1. Dimensións, tipos de avaliación e probas. 5.2. Recursos e estratexias para a avaliación profesional 5.3. Orientacións para a (auto)avaliación na familia e na escola.

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais
Proba mixta	A2 A3 A8 A18 A26 A28 A32 B2 B3 B13 C3	2	14	16
Análise de fontes documentais	A2 A3 A8 A18 B1 B2 B3 C3 C6	15	30	45
Estudo de casos	A3 A18 A26 A28 A32 B2 B3 B24 C6	10	30	40

Traballos tutelados	A2 A8 A26 B1 B2 B3 B24 C3 C6	10	20	30
Portafolios do alumno	B2 B4 B5 B24 C3 C6 C7	2	14	16
Atención personalizada		3	0	3
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado				

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Proba mixta	A avaliación dos contidos teóricos traballados nas sesións expositivas e interactivas farase a través dunha ou varias probas que combinan diferentes tipos de preguntas para valorar os coñecementos adquiridos polo alumnado.
Análise de fontes documentais	As lecturas, documentos audiovisuais, referencias, ect. que se revisarán no desenvolvemento das sesións expositivas e interactivas como introducción, complemento ou síntese dos contidos traballados de carácter teórico e práctico serán avaliados especificamente na/s proba/s mixta/s.
Estudo de casos	Nas sesións interactivas presentaránse mostras reais da linguaxe infantil que serán obxecto de análise a través do traballo colaborativo en pequenos grupos. Deste xeito situarase ao alumnado ante situacións concretas de avaliación e intervención logopédica.
Traballos tutelados	A posta en práctica das diferentes tarefas e actividades de tipo individual ou grupal que serán realizadas nas sesións interactivas servirán para aplicar os contidos teóricos traballados previamente e facilitar así unha aprendizaxe autónoma por parte do alumnado.
Portafolios do alumno	De xeito virtual, os estudantes realizarán ao longo do curso un cartafol no que recollerán todas as tarefas e actividades de aprendizaxe realizadas (esquemas, presentacións, traballos, lecturas, prácticas, etc.) có fin de facilitar a reflexión e autoavaliación do proceso formativo.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Portafolios do alumno	Para a análise das fontes documentais, a realización dos estudos de casos e dos traballos tutelados é importante consultar có profesorado os avances que se vaian realizando progresivamente para dispoñer das orientacións necesarias en cada caso e asegurar a súa adecuación aos obxectivos de aprendizaxe propostos. A elaboración do portafolio pretende facilitar a autoavaliación por parte do alumnado e a avaliación formativa por parte do profesorado polo que tamén é aconsellable a atención personalizada. En todos os casos o seguimento farase preferentemente de forma individualizada a través do correo electrónico e en titorías tanto presenciais como non presenciais.
Análise de fontes documentais	
Estudo de casos	
Traballos tutelados	

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias	Descrición	Cualificación
Portafolios do alumno	B2 B4 B5 B24 C3 C6 C7	O cartafol servirá como mostra ou evidencia das aprendizaxes acadadas na materia. Deberá presentarse ao remate da mesma, debidamente estruturado de acordo as indicacións efectuadas para a súa realización. Para facilitar a autoavaliación, o alumnado seleccionará e incorporará os materiais que considere oportunos entre todos os produtos finais do traballo realizado nas sesións expositivas e interactivas. Entre o material seleccionado poderá incorporar os comentarios ou cualificacións oportunas realizadas por parte do profesorado ou compañeiros. A súa entrega en prazo e forma oportunas suporá un 10% da cualificación total da materia.	10

Proba mixta	A2 A3 A8 A18 A26 A28 A32 B2 B3 B13 C3	Realizarase unha ou varias probas de avaliación dos contidos impartidos ao longo do curso. Cada proba consistirá na resolución de cuestións de resposta curta así como de cuestións tipo test (varias alternativas de resposta nas que o estudiantado deberá escoller cal é a correcta). En total, todas as probas terán un peso do 40% da nota final. A entrega en prazo e forma oportunas de todos os comentarios, informes, actividades, etc. que se realicen sobre as fontes documentais suporá un 10% da cualificación total da materia.	50
Estudo de casos	A3 A18 A26 A28 A32 B2 B3 B24 C6	A análise e resolución dos casos prácticos presentados nas sesións interactivas será o 25% da cualificación final da materia.	25
Traballos tutelados	A2 A8 A26 B1 B2 B3 B24 C3 C6	As tarefas e actividades propostas nas sesións interactivas permitirán a avaliación continua dos progresos de cada estudante na consecución dos contidos programados, tanto teóricos como prácticos. Terán un peso do 15% na cualificación total da materia.	15

Observacións avaliación

OPCIÓN A: Alumnado con dedicación completa (asistencia/participación nas actividades lectivas igual ou superior ao 85%)

a) Traballo en grupo (máx.50%): Elaboración e presentación dos estudos de casos (25%) e traballos tutelados (15%), así como a elaboración e presentación dun portafolio (10%).

b) Traballo individual (máx. 50%): Realización dunha ou varias probas escritas sobre os contidos da materia (40%) nas que se evidencie o análise realizado das fontes documentais (10%).

OPCIÓN B: Alumnado con dispensa académica (recoñecemento da condición de estudante a tempo parcial, previa solicitude ó Decanato)

- Tal como se establece na "Norma que regula o réxime de dedicación ao estudo e a permanencia e a progresión dos estudantes de grao e mestrado universitario na Universidade daCoruña" (aprobada en Consello de Goberno de 28 de xuño de 2016), o alumnado que ten recoñecida a condición de estudante a tempo parcial terá que asistir ás titorías que así se estipulen de acordo a súa dispoñibilidade para concretar a metodoloxía de avaliación e os porcentaxes correspondentes. En todo caso, malia que o traballo se realice dun xeito individual, deberá realizar as mesmas tarefas que os compañeiros (proba mixta, análise de fontes documentais, estudo de casos, traballos tutelados e portafolio).

ESPECIFICACIÓNS ADICIONAIS:

1. Para superar a materia debe obterse unha cualificación positiva en cada unha das metodoloxías propostas. É necesario obter unha puntuación do 50% do peso de cada unha das partes obxecto de avaliación: proba/s mixta/s (mín. 25%), estudos de casos (mín. 12,5%), traballos tutelados (mín.7,5%) e portafolio (mín.5%).

2. Antes da data do exame oficial presentaranse o portafolio e todas as tarefas e actividades realizadas tanto nas sesións expositivas como interactivas: para presentarse a proba oficial é condición indispensable. A non presentación en prazo e forma oportunas implicará unha cualificación das mesmas do 50%, como máximo, de acordo ás porcentaxes especificadas no punto anterior.

3. A convocatoria de xullo estará sometida aos mesmos criterios que a convocatoria de xaneiro.

4. Segundo establecen as "Normas de avaliación, revisión e reclamación das cualificacións dos estudos de grao e mestrado universitario" (aprobada o 19/12/2013 e modificada o 30/04/2014) no Art. 21.2: Considerarase como "Non presentado" (NP) a aquel estudante que, estando matriculado na materia, non concorra ás distintas actividades de avaliación que se establecen para o curso académico. Así, será cualificado como "Non presentado" cando:

a) Non complete o proceso de avaliación continua, nas condicións que figure na guía docentes, ou

b) non se presente á proba do período oficial de avaliación.

5. No relativo á realización fraudulenta (plaxio) das probas de avaliación, a cualificación axustarase ao establecido no artigo 14. 4. Normas de avaliación, revisión e reclamación das cualificacións dos estudos de grao e mestrado universitario: "Na realización de traballos, o plaxio e a utilización de material non orixinal, incluído aquel obtido a través da internet, sen indicación expresa da súa procedencia e, se é ou caso, ou permiso do seu autor/a, poderá ser considerada causa de cualificación de suspenso na actividade. Todo iso sen prexuízo das responsabilidades disciplinarias ás que puidese haber lugar tras o correspondente procedemento"

Bibliografía básica

- Aparici Aznar, Melina y Igualada, Alfonso (eds.) (2018). El desarrollo del lenguaje y la comunicación en la infancia. Barcelona: Editorial UOC
 - Andalucía. Consejería de Educación y Ciencia (1994). Desarrollo del lenguaje oral : ejercicios prácticos para mejorar.... Andalucía. Consejería de Educación y Ciencia
 - Ariza Sierra, María del Pilar y Rodríguez Pardo, Juan Luis ; coord (2008). Desarrollo del lenguaje en la etapa de educación infantil, algunas actividades para promover su desarrollo y experiencias para necesidades específicas de apoyo educativo (NEAE). Castilla Ruiz, Guillermo
 - Clemente Linuesa, María (1990). Actividades para el desarrollo del lenguaje. Universidad de Salamanca. Ediciones Universidad Salamanca
 - Crystal, David (1983). Patología del lenguaje. Madrid: Cátedra
 - Escandell Vidal, M. Vitoria. (2014). La comunicación : lengua, cognición y sociedad . Madrid: AKal
 - Garton, Alison F. (2001). Interacción social y desarrollo del lenguaje y la cognición. Ediciones Paidós Ibérica, S.A.
 - Karmiloff, K. y Karmiloff- Smith, A. (2005). Hacia el lenguaje. Madrid: Morata
 - López García, Angel (1988). Psicolingüística. Madrid: Síntesis
 - Moreno Cabrera, Juan Carlos (2013). Cuestiones clave de la Lingüística. Madrid: Síntesis
 - Moreno Manso, Juan Manuel ; ed (2004). Retrasos en la adquisición y desarrollo del lenguaje : estudio de casos. Instituto de Orientación Psicológica Asociados, S.L.
 - Moreno Ríos, Sergio (2005). Psicología del desarrollo cognitivo y adquisición del lenguaje. Editorial Biblioteca Nueva, S.L.
 - Owens, Robert (2003). Desarrollo del lenguaje. Pearson Alhambra
 - Peraita, Herminia (1988). Adquisición del lenguaje. . Madrid: UNED
 - Serra, M., Serrat, E., Solé, R., Bel, A. y Aparici, M. (2000). La adquisición del lenguaje.. Barcelona: Ariel
 - Vallverdú Corona, Marta (2007). Adquisición y desarrollo del lenguaje en la etapa de educación infantil. Tutorial Formación, S.L.L.
 - Vila, Ignasi (1990). Adquisición y desarrollo del lenguaje. Editorial Graó
- Referencias fundamentales: Bruner, J. (1984) Acción, pensamiento y lenguaje. Madrid: Alianza. Bruner, J. (1986) El habla del niño. Aprendiendo a usar el lenguaje. Barcelona: Paidós. Bruner, J. y Watson, R. (1995). El habla del niño : aprendiendo a usar el lenguaje . Barcelona: Paidós. Chomsky, N., Mukherji, N., Patnaik, B. y Agnihotri, R. (2000). The architecture of language. New Delhi: Oxford University Press. Jakobson, R. y Hall, M. (1973) Fundamentos del lenguaje. Madrid: Ayuso. Langacker, R. (1978-1991). Foundations of Cognitive Grammar I, II. Stanford: The University Press. Luria, A. R. y Yudovich, F. (1978) Lenguaje y desarrollo intelectual en el niño. Madrid: Siglo XXI. Piaget, J. (1923). Le langage et la pensée chez l'enfant. Paris. Sperber, D y Wilson, D. (1986, trad. Esp. 1994). La Relevancia. Comunicación y procesos cognitivos. Madrid: Visor. Vygotsky, L. (1963). Thought and Language. Cambridge: The MIT Press.

Bibliografía complementaria	- Moreno Zazo, Montserrat (1988). Desarrollo del lenguaje en bilingües familiares : mezcla de código.... Universidad de Barcelona. Publicaciones y Ediciones = Universitat de Barcelona. Publicacions i Edici - Muñoz Silva, Alicia; Alonso Martín, Pilar y Angulo García, Juan (2004). Adquisición, desarrollo y trastornos del lenguaje infantil. Universidad de Huelva. Servicio de Publicaciones - Egea Díaz, Elena; Villaverde Polo, Rosa Ana y Sáez Domínguez, Noelia (2007). Desarrollo del lenguaje en el niño sordo. Tutorial Formación, S.L.L. - Garton, Alison y Pratt, Chris (1991). Aprendizaje y proceso de alfabetización : el desarrollo del lenguaje hablado y escrito. Ediciones Paidós Ibérica, S.A. - López García, Angel (2000). Psicolingüística. En F. Ramallo, G. Rei Doval y XP Rodríguez Yañez (eds.): Manual de Ciencias da Linguaxe . Vigo: Xerais - Marchesi, A. ... [et al.] (1995). Desarrollo del lenguaje y el juego simbólico en los niños sordos profundos. Ministerio de Educación, Política Social y Deporte . Subdirección General de Información y Publicaci - Pinker, Steven (1995). El instinto del lenguaje. Cómo crea el lenguaje la mente. Madrid: Alianza - Tomasello, Michael (2013). Los orígenes de la comunicación humana. Madrid: Katz - Tomasello, Michael and Bates, Elisabeth (2001). Language development the essential readings . Massachusetts : Blackwell Otras referencias de interese: Belichón, M., Rivièr, A. e Igoa, J.M. (1992) Psicología del lenguaje. Investigación y teoría. Valladolid: Trotta S.A. Bronckart, J.P. (1980) Teorías del lenguaje. Barcelona: Herder. Brown, R. (1981) Psicolingüística: algunos aspectos acerca de la adquisición del lenguaje. México: Trillas. Bush, W. y Taylor, M. (1984) Cómo desarrollar las aptitudes psico-lingüísticas. Ejercicios prácticos. Barcelona: Martínez Roca. Clemente, R.A. (1995) Desarrollo del lenguaje. Barcelona: Octaedro. Clemente Linuesa, M. (1989): Actividades para el desarrollo del lenguaje. ICE: Salamanca. Galeote, M.A. (2002). Adquisición del lenguaje: problemas, investigación y perspectivas. Madrid: Pirámide. García Madruga, J. y Lacasa, P. (1990) Psicología evolutiva 1. Caps. 14 y 15. Madrid: U.N.E.D. González, A., Fuentes, J., de la Morena, L. y Barajas, C. (1995) Psicología del desarrollo: Teoría y prácticas. Málaga: Aljibe. Hoffman, L.; Paris, S. y Hall, E. (1995). Psicología del desarrollo hoy. Madrid: McGraw-Hill. Herriot, P. (1977) Introducción a la psicología del lenguaje. Barcelona: Labor. Luke, A. y Vila, I. (1990) Desarrollo del lenguaje. En J. Palacios, A. Marchesi y C. Coll (comps.) Desarrollo psicológico y educación 1. Psicología evolutiva. Madrid: Alianza. Miller, G.A. (1985) Lenguaje y habla. Madrid: Alianza. Nelson, K. (1985) El descubrimiento del sentido. Madrid: Alianza. Oléron, P. (1981) El niño y la adquisición del lenguaje. Madrid: Morata. Rondal, J.A. (1990) La interacción adulto-niño y la construcción del lenguaje. México: Trillas. Rondal, J.A. (1999). El desarrollo del lenguaje. Barcelona: ISEP Universidad. Ruiz, M. (2000). Cómo analizar la expresión oral de los niños y niñas. Málaga: Aljibe. Serra, M., Serrat, E., Solé, R., Bel, A. y Aparici, M. (2000). La adquisición del lenguaje. Barcelona: Ariel. Siguán, M. (1979) Lenguaje y clase social. Madrid: Pablo del Río Editor. Siguán, M. (1984) Estudios sobre psicología del lenguaje infantil. Madrid: Pirámide. Silvestre, N. y Solé, R. (1993) Psicología Evolutiva. Infancia y preadolescencia. Caps. 5, 9, 13 y 14. Barcelona: CEAC. Slobin, D. (1979) Siete preguntas acerca del desarrollo del lenguaje. En J. Delval (comp.): Lecturas de Psicología del niño 2. El desarrollo cognitivo y afectivo del niño y del adolescente. Madrid: Alianza. Soto, P. (1984) El desarrollo del lenguaje. En J. Palacios, A. Marchesi y M. Carretero (comps.): Psicología Evolutiva 2. Desarrollo cognitivo y social del niño. Madrid: Alianza. Triadó, C. y Forns, M. (1989). La evaluación del lenguaje: Una aproximación evolutiva. Barcelona: Anthropos. Valle, F., Cuetos, F., Igoa, J. y del Viso, S. (1990) Lecturas de Psicolingüística 1. Comprensión y producción del lenguaje. Madrid: Alianza. Psicología. Peralbo, M.; Gómez- Durán, B.J.; Santórum, R. y García, M. (Coord.) (1998). Desarrollo del lenguaje y cognición. Madrid: Pirámide. Tomasello, M. (2003). Constructing a language: a usage-based theory of language acquisition. Cambridge (Mas.): Harvard University Press. Vasta, R.; Haith, M.M. y Miller, S.A. (1996). Psicología infantil. Barcelona: Ariel. Vieiro, P.; Peralbo, M. y García Madruga, J.A. (1997). Procesos de adquisición y producción de la lecto-escritura. Madrid: Aprendizaje-Visor. Vila, I. (1984) Del gesto a la palabra: una explicación funcional. En J. Palacios, A. Marchesi y M. Carretero (comps.): Psicología Evolutiva 2. Desarrollo cognitivo y social del niño. Madrid: Alianza. Vila, I. (1990) Adquisición del lenguaje. En J. Palacios, A. Marchesi y C. Coll (comps.) Desarrollo psicológico y educación I. Psicología evolutiva. Madrid: Alianza. Villiers, A. de y Villier, J. de (1980) Primer lenguaje. Madrid: Morata. Ward, S. (2001). Babytalk: el libro pionero y decisivo para ayudar a los niños en el lenguaje y la comunicación. Madrid: Debate.
------------------------------------	---

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Lingüística/652G04004

Psicolingüística/652G04003

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Bases didácticas da intervención logopédica/652G04008

Fundamentos de avaliación e diagnóstico/652G04010

Materias que continúan o temario

Intervención logopédica nos trastornos da linguaxe/652G04034

Lingüística clínica/652G04042

Observacións

Os contidos e actividades serán accesibles para todo o alumnado. No caso do alumnado con diversidade funcional ou NEAE facilitarase a adquisición das competencias da materia dun xeito inclusivo, de acordo as recomendacións e axustes razoables propostos pola Unidade de Atención á Diversidade (ADI).

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías